

Květoň Holcr*
Robert Chalka**

Prognóza vývoja kriminálnej scény Slovenskej republiky

Kriminalita sprevádzajúca civilizovanú spoločnosť prechádza zo storočia do storočia nielen s novými podobami jej páchania, ale aj s novými predstavami o jej budúcnosti. V stati odhliadame od krajností, konkrétne od utopickej vízie sveta bez akejkoľvek kriminality na strane jednej, ale aj od apologetiky kriminality ako nevyhnutého dôsledku rozši-

* *Květoň Holcr; prof., PhDr., DrSc., Akadémia Policajného zboru v Bratislave*

** *Robert Chalka; doc., PhDr., CSc., Akadémia policajného zboru v Bratislave*

rovania ľudských práv, demokracie a napredovania ľudskej spoločnosti vôbec na strane druhej. Budúci vývoj kriminality teda nechápeme ako fatálny, neovplyviteľný proces. Tomu zodpovedá aj naše ponímanie kriminologického prognózovania. Jeho cieľom nie je nezúčastnene budúci vývoj kriminality anticipovať, ale práve naopak, na jej kontrole¹ aktívne participovať.

Prognóza vývoja kriminality vo svete, v európskom regióne, a ani v našej krajine nie je priaznivá. Magický rok 2000 nepriniesol želaný dramatický obrat jej stavu, štruktúry ani dynamiky. Je nanajvýš pravdepodobné, že priemerné tempo rastu kriminality vo svete v uvažovanom časovom horizonte (do roku 2005) neklesne pod 2,5 % ročne.

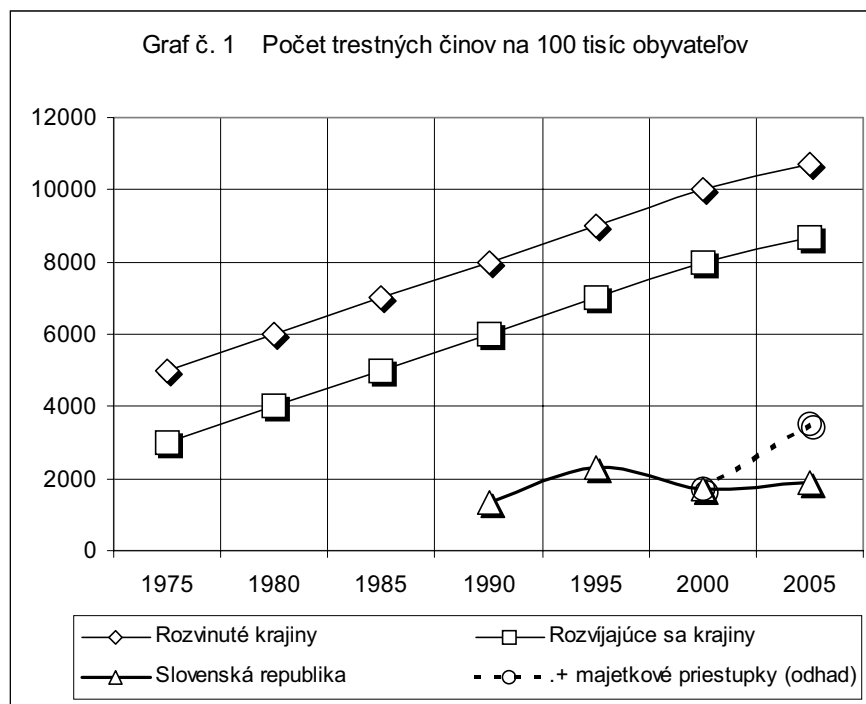
Absurdnosť a krutosť dôsledkov kriminálnej štatistiky nebude pútať pozornosť len kriminológov, kriminalistov, trestnej justície, policajných zborov a ďalších subjektov zodpovedných za kontrolu kriminality, ale bude stále viac predmetom úvah aj filozofov, etikov, sociológov, psychológov, psychiatrov, etnografov, demografov a predstaviteľov ďalších vedných odborov, praktikov, profesionálov, ale aj širokej laickej verejnosti a, pochopiteľne, i vlád a parlamentov.

Je veľmi pravdepodobné, že najvyspelejšie krajiny sveta sa v najbližších desaťročiach síce zbavia bezprostredného nebezpečia zavlečenia do pustošivých vojen (*ktoré budú nabradené racionálnejšími nástrojmi riešenia kontroverzných otázok medzi krajinami, najmä politickými nástrojmi*), avšak vstúpia do éry dlhodobej pozičnej vojny so zločinom, ktorý prináša a bude prinášať ľuďom celého sveta nemalé útrapy.

Internacionalizácia a sofistikácia kriminality bude posilňovaná zdokonaľovaním jej organizovaných foriem a bude stavať vlády aj tých najvyspelejších a najbohatších krajín sveta do takmer bezvýchodiskového postavenia, keď nebudú schopné spoľahlivo ochrániť pred zločinom svojich občanov, a možno ani seba.

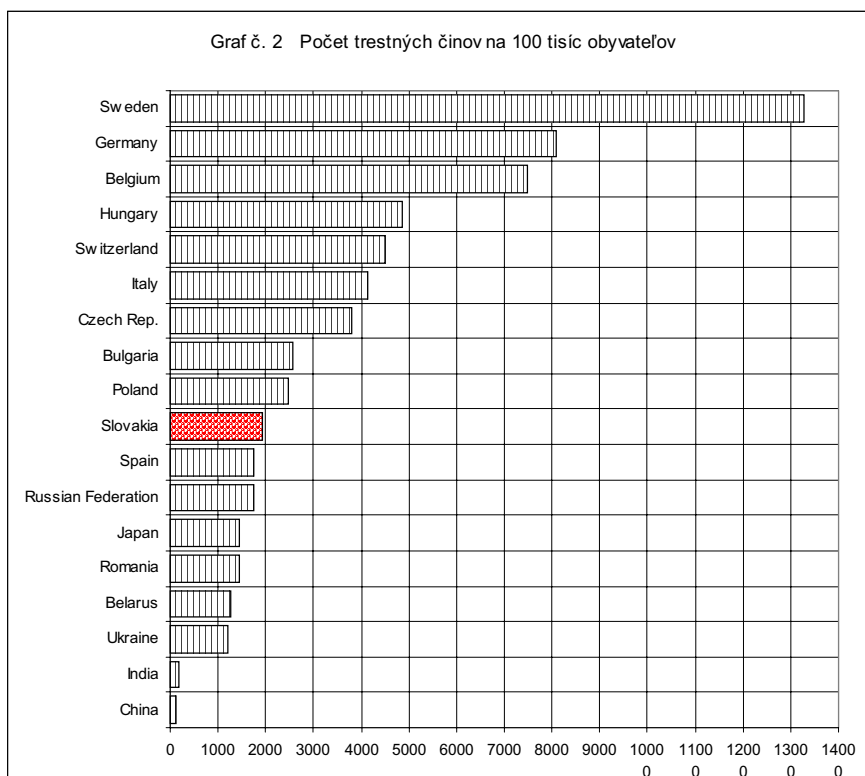
Expertízy renomovaných kriminologických pracovísk potvrdzujú permanentný nárast stavu kriminality na celom svete, pričom index trestnosti (počet registrovaných trestných činov na 100 tisíc obyvateľov) bude vyšší ako 10 000. Túto hranicu, nad ktorou sa kontrola kriminality tradičnými prostriedkami stáva problematickou, už dosahujú vyspelé krajiny, krajiny s rozvinutou demokraciou a vyspelou, výkonnou ekonomikou. Nápadne nižší stav a nižšia dynamika charakterizuje rozvíjajúce sa (resp. transformujúce sa) krajiny.

Pravdepodobný vývoj celkovej kriminality vo svete v bližšom časovom horizonte znázorňuje graf č. 1.

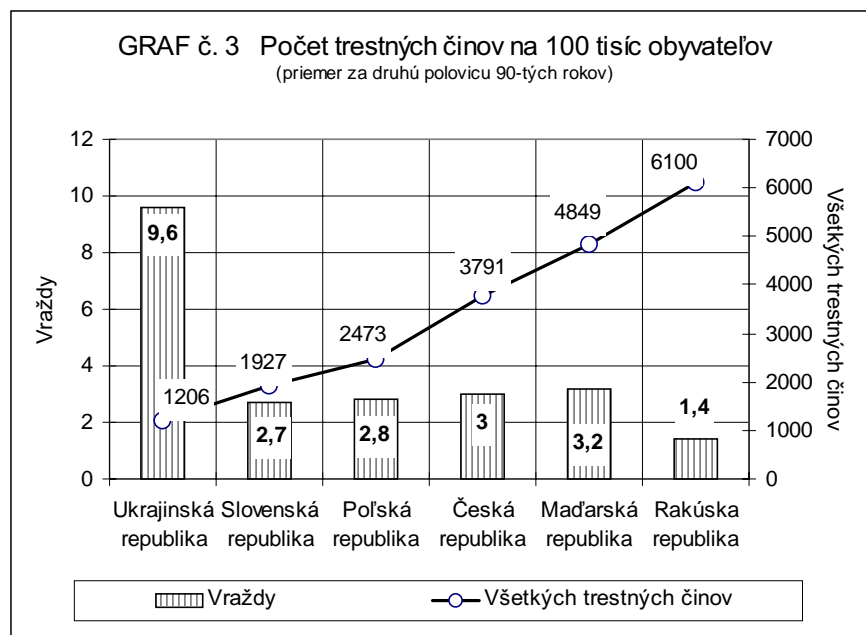
Porovnávané indexy trestnosti však majú a budú mať aj v bližšej budúcnosti len orientačnú hodnotu. Aproximácia právnych systémov integrujúcich sa krajín sa bude uskutočňovať diferencovane, pričom k výraznejšiemu zblíženiu trestného práva bude dochádzať až v strednodobom časovom horizonte (v rokoch 2005 – 2010). Absencia jednotných prístupov ku kriminalizácii (resp. dekriminalizácii) rovnakých protispoločenských činov bude navodzovať skreslené predstavy o zataženosti krajín kriminalitou. Graf č. 2, vyjadrujúci počet spáchaných trestných činov v prepočte na 100 tisíc obyvateľov, má nielen pomerne malú informatívnu hodnotu, ale mohol by implikovať aj unáhlené a celkom mylné závery.

Je viac než pravdepodobné, že zblížovanie trestných poriadkov rôznych krajín podstatne ovplyvní vyššie uvedené indexy trestnosti a prirodzene aj poradie krajín usporiadaných podľa ich zataženosti kriminalitou. V prospech tejto úvahy svedčí o. i. aj skutočnosť, že pomer medzi celkovou kriminalitou

(ktorej medzinárodné porovnanie je problematické) a trestnými činmi už v súčasnosti porovnateľnými, podstatne mení miesto krajín v rebríčku ich kriminálnej zataženosti. Pre ilustráciu uvedme porovnanie indexov celkovej kriminality a vražd (ktorých vymedzenie je v rôznych trestných poriadkoch takmer rovnaké) u nás a u našich bezprostredných susedov (graf č. 3).

Hrozivá štatistika kriminality, ktorá v sebe skrýva utrpenie, strádanie a iné ujmy nesmierne veľkého počtu ľudí, by mala byť varujúca. Ak rátame s približne šiestimi miliardami obyvateľstva celého sveta k roku 2000, potom pri súčasnom indexe 6000 – 8000 registrovaných (!) trestných činov na 100 000 obyvateľov možno každoročne očakávať prinajmenšom 360 – 480 miliónov spáchaných trestných činov. Súčasný ročný nárast obyvateľov planéty okolo 90 miliónov je teda 4 až 5 krát nižší než nárast kriminality. Pri zohľadnení

kriminality latentnej by toto hrozivé číslo mohlo byť aj 2 až 3 krát väčšie, teda mohlo by prevyšovať aj jednu miliardu.

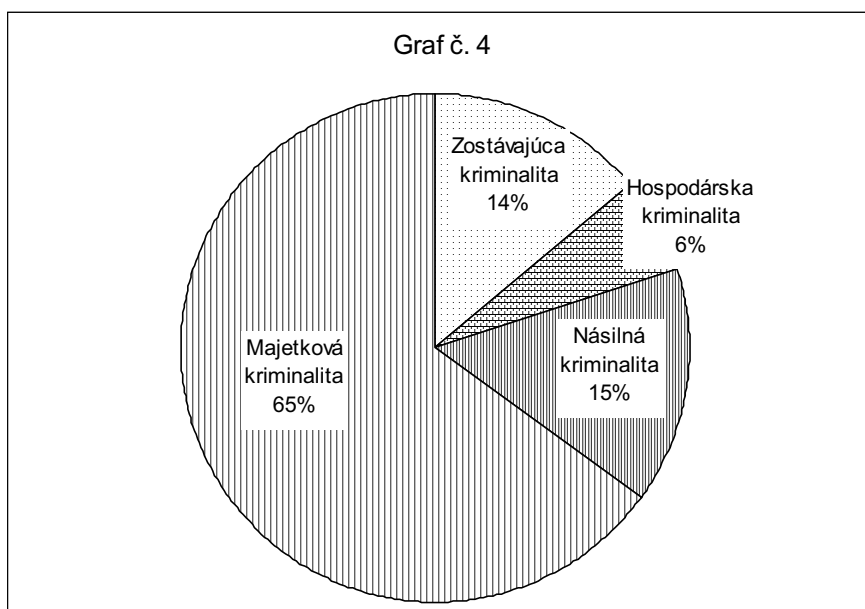
Táto úvaha nie je prezentovaná ako fatálna budúcnosť ľudstva, nechce byť hrozbou, ale varovaním pred prípadnou ľahkomyselnosťou. Pre nás, Slovenskú republiku, je skôr výzvou k prijatiu optimálnej stratégie kontroly kriminality založenej na dôsledne vedeckom, realistickom a najmä včasnom využití všetkých ľudských a materiálnych potenciálov.

Porovnanie našej kriminálnej scény aj s bezprostredne susediacimi krajinami je ešte stále viac než priaznivé a povzbudivé. V súčasnosti má Slovenská republika z krajín stredoeurópskeho regiónu azda najväčšie šance udržať si pomerne nízky index trestnosti, prirodzene, ak nebudú v najbližšej budúcnosti znehodnotené dobré východiskové predpoklady.

Treba očakávať, že stav, dynamika a štruktúra kriminality vo svete, najmä však v susedných krajinách, bude pôsobiť na našu kriminálnu scénu prevažne negatívne. Slovenská republika sa bude permanentne nachádzať pod stále viac silnejúcim importom kriminality zo zahraničia, ktorému bude čo-

raz ťažšie odolávať. Udržať súčasný index trestnosti (ktorý je v porovnaní s našimi susedmi až príliš nízky) bude neobyčajne náročné. Napriek tomu nie je budúca kriminálna scéna Slovenskej republiky odsúdená k dramatickému narastaniu stavu kriminality a neprijateľnému zhoršovaniu jej štruktúry.

Štruktúru kriminálnej scény Slovenskej republiky bude v bližšom časovom horizonte tvoriť najmä majetková, násilná a hospodárska kriminalita. Zostávajúca kriminalita bude nenápadná svojou početnosťou, nie však svojou nebezpečnosťou (graf č. 4).

Majetková kriminalita

Majetkovou kriminalitou rozumieme najmä krádeže vlámaním a krádeže ostatné. Pre jej najvyšší nárast v porovnaní s rokom 1989 (v roku 1993 bol takmer sedemnásobný {6,86}, v roku 1999 bol ešte stále viac ako trojnásobný {3,15}), ako aj pre bezprostredný dopad na stále širšiu verejnosť bude spoločensky pocitovaná ako najväčšie „ohrozenie“ hneď za násilnou kriminalitou.

Taktiež materiálne škody, spôsobené práve majetkovou kriminalitou, budú spolu s ekonomickou kriminalitou najvyššie.

Majetková kriminalita bude najcitlivejšie reagovať na vývoj rozhodujúcich sfér spoločenského života, najmä však na ekonomický a sociálny vývoj. Z faktorov, ktoré budú v uvažovanom období pôsobiť na majetkovú kriminalitu akceleračne, to bude predovšetkým narastajúca majetková diferenciácia občanov Slovenskej republiky, v uvažovanom období len mierne sa znižujúca nezamestnanosť a inflácia, pretrvávajúca nízka objasnenosť majetkovej kriminality (najnižšia zo všetkých druhov kriminality (cca 30%)). Osobitne významným akceleračným faktorom sa s najväčšou pravdepodobnosťou stane hromadnejšie rozšírenie užívania drog a závislosť od hracích automatov (najmä maloletých a dospelých nižších vekových skupín), ako aj posilňovanie organizovanej formy majetkovej trestnej činnosti.

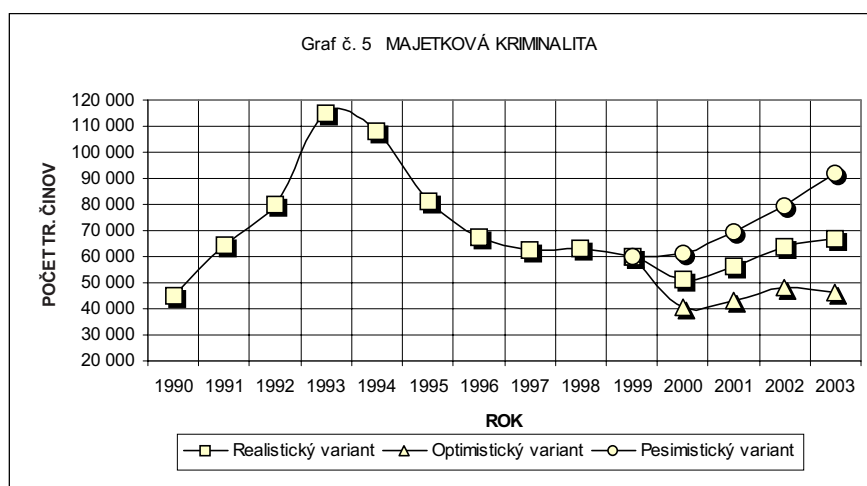
Paralelne s faktormi, ktoré budú majetkovú kriminalitu posilňovať, sa začnú postupne presadzovať aj faktory útlmové. Už v súčasnosti je badateľná a v blízkej budúcnosti bude narastať: starostlivosť občana o ochranu svojho majetku; všímavosť a angažovanosť pri ochrane majetku spoluobčanov (susedov); ochota občanov spolupracovať s políciou pri odhalovaní a objasňovaní majetkových trestných činov²; širšie zavádzanie prvkov technickej ochrany majetku; profesionálna pripravenosť polície; sprísnenie legislatívy a zrýchlenie trestného postihu páchatelov.

Ak však nedôjde k výraznejším (*predovšetkým sociálnym a legislatívnym*) zmenám, potom budú akceleračné faktory prevažovať nad retardačnými a napriek miernemu znižovaniu počtu registrovaných majetkových trestných činov bude vývoj majetkovej kriminality a jej vnímanie občanmi skôr nepriaznivé.

Majetkové trestné činy budú aj naďalej najpočetnejšie (*pravdepodobne budú oscilovať okolo 65 % z celkovej kriminality*), čo bude udržiavať aj naďalej jej nízku (*v porovnaní s inými druhmi trestnej činnosti najnižšiu*) relatívnu objasnenosť. Pomerne dlhodobo sa uchová vysoká latentnosť majetkovej kriminality. Aj prípadný pokles registrovaných majetkových trestných činov teda nemusí svedčiť o znížení jej skutočného stavu.

Štatisticky vykazovaný stav majetkovej trestnej činnosti v Slovenskej republike bude v porovnaní so štatistikou v iných krajinách výrazne nižší. To ale nebude platiť pre majetkovú kriminalitu v širšom význame, zahŕňajúcu aj majetkové priestupky menšej hodnoty, než je dvojnásobok minimálnej mzdy. Absencia centrálnej evidencie majetkových (ale aj iných) priestupkov nedovoľuje utvoriť ucelený obraz majetkovej kriminality. Podľa kvalifikovaných odhadov sa približuje počet majetkových priestupkov k 100 000 ročne. Šta-

tistika skutočného stavu majetkovej kriminality je zatažená aj vysokou latentnosťou. Je známe, že majetkové delikty menšej hodnoty nie sú postihnutými osobami vôbec oznamované. Počet majetkových trestných činov je navyše do značnej miery ovplyvňovaný aj posunmi hraničnej hodnoty pre stanovenie výšky škody pre trestný čin v závislosti od stanovenia výšky minimálnej mzdy. Pravdepodobný vývoj majetkovej trestnej činnosti znázorňuje graf č. 5.

Násilná kriminalita

Násilnou kriminalitou rozumieme najmä násilie proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi, týranie zverenej osoby, únos, vraždu, úmyselné ublíženie na zdraví, ruvačku, lúpež, branie rukojemníka, znásilnenie, hrubý nátlak (tzv. racketing) a ďalšie.

Násilná kriminalita bude zaujímať v štruktúre celkovej kriminality osobitné miesto a jej podiel na celkovej kriminalite sa bude v uvažovanom časovom horizonte naďalej mierne zvyšovať, pretože kriminálne násilie nebude len cieľom, ale v značnej miere aj prostriedkom páchania majetkovej, mravnostnej, ekonomickej a inej kriminality. S narastaním jej „inštrumentálnej“

funkcie je potrebné rátať aj v najbližšej budúcnosti, a to najmä pri páchaní tzv. netradičnej kriminality, predovšetkým kriminality organizovanej a jej nezanedbateľného finančného zdroja, drogovej kriminality.

Stav, dynamika a štruktúra násilnej kriminality ostanú aj naďalej najvýznamnejším fenoménom, utvárajúcim verejnú mienku o starostlivosti štátu, rezortu Ministerstva vnútra SR a najmä Policajného zboru SR (PZ SR). Miera spolupráce občanov s PZ, ich ochota podieľať sa na kontrole kriminality a dôvera v štátnu správu vôbec budú priamo úmerné práve miere, v akej sa bude dať riešiť najzávažnejšie otázky násilnej kriminality.

Znepokojujúcou charakteristikou násilnej kriminality nebude v najbližšej budúcnosti len jej stav a dynamika (*ako to je v súčasnosti pri majetkovej kriminalite*), ale jej štruktúra smerujúca k trestným činom s najvyšším stupňom spoločenskej nebezpečnosti, násilnej kriminality ohrozujúcej najvyššie hodnoty, akými sú ľudské zdravie a ľudské životy.

Dalším spoločensky veľmi nebezpečným fenoménom bude zmena primárneho motívu páchania násilnej kriminality, ktorá sa bude posúvať do roviny zstrašovania alebo odstraňovania konkurenčného prostredia v podnikateľskej sfére, pomsta, zbavovanie sa nepohodlných svedkov (z radov polície a orgánov činných v trestnom konaní) a neúčinný spoločenský systém vymáhania oprávnených pohľadávok vyúsťujúci do ich vymáhania nezákonnými prostriedkami. Predpokladá sa, že násilie bude gradovať aj pri ochrane individuálnych práv a oprávnených záujmov občanov svojpomocou.

Zodpovednosť za neuspokojivú situáciu v oblasti násilnej kriminality bude väčšina občanov prenášať aj naďalej (aj keď vecne neodôvodnene) na PZ.

Príčiny páchania násilnej kriminality budú korešpondovať s jej motívmi, pričom osobitné príčiny budú mať násilné trestné činy plniace inštrumentálnu funkciu, funkciu nástroja pri páchaní trestnej činnosti nenásilnej povahy (všeobecnej, majetkovej, ekonomickej, mravnostnej a inej), iné osobitné príčiny budú mať násilné trestné činy finalitné, ktorých konečným cieľom je spôsobiť obeti fyzickú bolesť, ujmu na zdraví alebo, dokonca, obeť usmrtiť.³

Zatiaľ čo pri prvých (funkcionálnych) možno očakávať aj dosť výrazné zmeny v ich štruktúre (objavenie sa celkom nových a zánik niektorých existujúcich) alebo intenzite (budú akcelerovať alebo ustupovať), potom druhé (čo potvrdzuje aj ponovembrový vývoj) budú mať takmer konštantnú štruktúru aj dynamiku a ich stav bude taktiež oscilovať len okolo mierne sa meniaceho súčasného stavu.

Relatívnu stálosť finalitných násilností bude ovplyvňovať najmä ich etiológia. Zatiaľ čo príčiny funkcionálnej kriminality môžu (a pravdepodobne aj

budú) vznikáť pomerne rýchlo a môžu byť aj importované zvonku (*napríklad vstup zabraničných zločineckých gangov na teritórium republiky, umelé vyvolanie rasovej, politickej, náboženskej, národnostnej či inej hystérie, vzostup alkoholizmu a drogovej, gamblerskej a inej závislosti*), potom príčiny násilnej finalitnej kriminality sa utvárajú nepomerne dlhodobejšie. Ich vznik ovplyvňuje hodnotový systém, favorizovaný majoritným obyvateľstvom, kultúra národa, jeho vzdelanosť, celospoločenská morálna klíma, tradície, ale aj miera sociálnej a psychickej patológie a mnoho ďalších komponentov.

Najčastejšími faktormi podporujúcimi páchanie funkcionálnej násilnej kriminality bude vzrastajúca diferenciacia spoločnosti na „príliš chudobných a príliš bohatých“ kontrastujúca s pretrvávajúcimi rovnostárskymi predstavami o sociálnej spravodlivosti, bude to aj násilie ako vyhovujúci prostriedok („prijateľná“ prísnosť trestov a relatívne malá pravdepodobnosť odhalenia) k získaniu peňazí a hodnotných vecí, vymáhanie (odôvodnených aj neodôvodnených) pohľadávok medzi podnikateľmi, ak aprobované (najmä legislatívne) prostriedky budú neúčinné, migranti obstarávajúci si prostriedky na živobytie nezákonnými aktivitami (pašovaním, nedovoleným dovozom, tranzitom a predajom drog), tzv. „racketingu“, vyrovnávanie si účtov medzi konkurujúcimi si podnikateľmi, likvidácia nepohodlných svedkov atď.

Osobitná skupina faktorov podporujúcich páchanie násilnej kriminality má nemateriálnu povahu, sú to najmä pochybné vzory hodnôt (*glorifikácia peňazí, luxusného tovaru, bezpracného životného štýlu atď.*) podporované výchovou v narušených rodinách a šírené skomercializovanými masmédiami (najmä akčné, hororové a podobné televízne programy), stále akcentované vzdelávacie a ignorované výchovné pôsobenie školy, ako aj propagované vzorce správania až po zlé príklady niektorých verejných činiteľov. V dôsledku tohto sa bude znižovať prah citlivosti občanov a najmä mládeže na páchané násilie.

Páchanie násilnej kriminality bude podporovať nadmerná konzumácia alkoholu a zneužívanie drog jednak pri ich obstarávaní skupinami závislých a pre ne cenovo nedostupných, jednak pod vplyvom pôsobenia týchto látok, keď klesá schopnosť posúdenia nebezpečnosti svojho konania.

Stálymi štruktúrnymi elementmi násilnej kriminality ostanú aj naďalej „tradičné“⁴ násilné trestné činy: vraždy, vydieranie, hrubý nátlak, úmyselné ublíženie na zdraví, lúpeže, ruvačky, nebezpečné vyhrážanie, útoky proti verejným činiteľom a znásilnenia.

Je nanajvýš pravdepodobné, že v súvislosti s nárastom drogovej a iných druhov organizovanej kriminality sa objavia nové formy kriminálneho násillia. Možno očakávať prejavy kriminálneho terorizmu, únosy rodinných prí-

slušníkov zbohatnutej alebo vplyvnej elity s cieľom požadovať výkupné, obchod so ženami a deťmi (tzv. obchod s „bielym mäsom“) atď.

Dynamika násilnej kriminality bude v uvažovanom období akcelerovaná: jej prepojením s organizovanou (najmä internacionalizovanou) trestnou činnosťou; jej vkomponovaním do rozrastajúcej sa drogovej kriminality; nedokonalou legislatívou „zvyšujúcou“ páchatela násilia a jeho obhajcu v neprospech obete; propagáciou násilia v hromadných oznamovacích prostriedkoch, najmä televíziou a filmom; narušeným hodnotovým systémom najmä detí a maloletých; nevšímavosťou verejnosti k páchanému násiliu (pokles prahu vnímavosti násilia, neupozornenie na páchatelov, nedôvera v solidárnosť spoluobčanov pri pomoci obeti násilia a pod.).

Miera nárastu lúpeží pritom bude korešpondovať s mierou vzrastu drogovej kriminality (získanie prostriedkov na obstarávanie preparátov drogovo závislými, väčšinou mladistvými a mladými dospelými páchatelmi), bude ovplyvňovaná mierou nárastu organizovanej kriminality (kompromitovanie a následné vydieranie „mocensky vplyvných“ osobností aj v najvyššej politike), ako aj mierou utvárania medzinárodných zločineckých komunít špecializovaných na „racketing“.

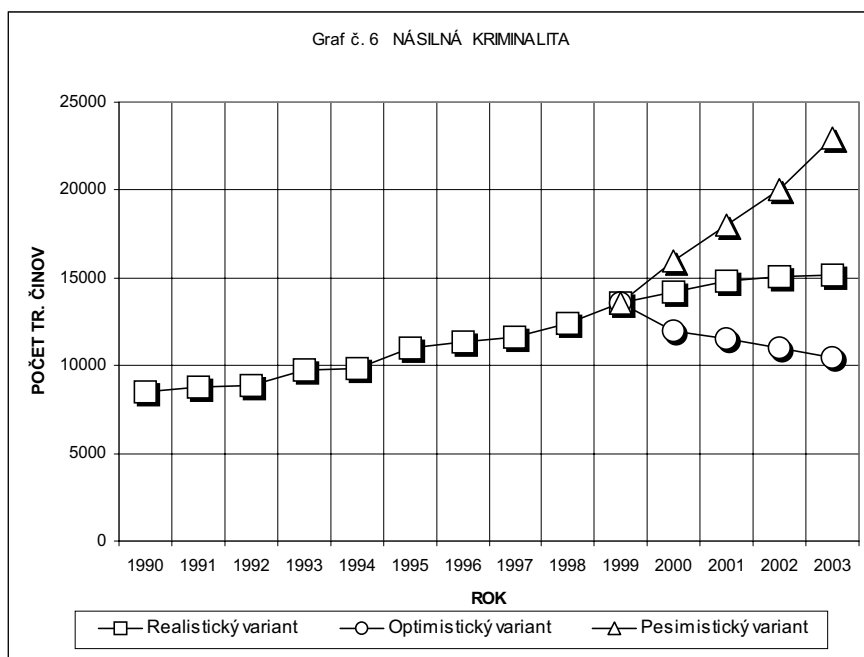
Vstup drogovej a organizovanej kriminality do násilnej kriminality je síce v súčasnosti zo všetkých variantov najmenej pravdepodobný, mal by však najdramatickejšie dôsledky pre všetky sféry spoločenského života vrátane sféry politickej.

Zastavenie vzostupnej tendencie násilnej kriminality je pravdepodobné až na samotnej hranici uvažovaného časového horizontu. Bude spadať do obdobia kulminácie „netradičných“ druhov kriminality. Ak sa podarí marit jej súčasné zárodky, a nedosiahne stav, ktorý zužuje krajiny s vyspelou demokraciou, potom ku stagnácii kriminálneho násilia dôjde ešte do roku 2003.

Kulmináciu kriminálneho násilia možno očakávať v časovom intervale rokov 2003 – 2005, ak sa podarí zlepšovať, alebo aspoň stabilizovať najmä ekonomické a sociálne pomery. Ak sa tak nestane, nerastúca tendencia násilnej kriminality je do roku 2003 len málo pravdepodobná. Pomerne dlhodobo sa však uchová jej dosiahnutá objemová hladina (graf č. 6).

Hospodárska kriminalita

Hospodárskou kriminalitou rozumieme najmä trestné činy uvedené v II. hlave osobitnej časti Trestného zákona, napr. neoprávnené podnikanie, skrátenie dane a poistného, nezaplatenie dane, zneužitie účasti na hospodárskej

súťaži, porušovanie autorského práva, ale aj niektoré ďalšie skutky uvedené v iných hlavách osobitnej časti Trestného zákona, napr. prijímanie úplatku a inej nenáležitej výhody, falšovanie a pozmeňovanie verejnej listiny, úradnej pečate a úradnej uzávery, sprenevera a podvody.

Budúci vývoj štruktúry, stavu a dynamiky hospodárskej kriminality bude ovplyvňovaný najmä ekonomickým, politickým a legislatívnym okolím, pričom intenzita ich vplyvu na jednotlivé hospodárske trestné činy bude rozdielna. Ako akceleračné faktory môžu na hospodársku kriminalitu pôsobiť: zaostávanie príslušnej legislatívy za dynamickejšie sa rozvíjajúcou ekonomickou realitou, profesionalizácia páchatelov preberaním nových spôsobov páchania hospodárskej trestnej činnosti zo zahraničia, absentujúca (alebo nepostačujúca) inštitucionálna kontrola rozvíjajúceho sa podnikania, absentujúca alebo deformovaná podnikateľská morálka, zadlženosť podnikateľov a hrozba ich krachu, pomerne ľahký vstup kriminologicky rizikových skupín do podnikateľskej sféry, nízka až absentujúca znalosť administratívno-legis-

latívnych noriem a zvyklostí pri manipulácii s peniazmi a tovarom nielen podnikateľov, ale aj kontrolných orgánov, snaha o korupciu pri privatizácii majetku, legislatíva umožňujúca machinácie pri vstupe cudzieho kapitálu do ekonomiky Slovenskej republiky, korupcia finančnej sféry.

Akceleračne bude v najbližších piatich rokoch pôsobiť aj pomerne nízka objasnenosť hospodárskych trestných činov, v porovnaní s páchatelmi nekorešpondujúce technické vybavenie polície a nedôsledné využívanie alebo niekedy nepostačujúce právomoci polície.

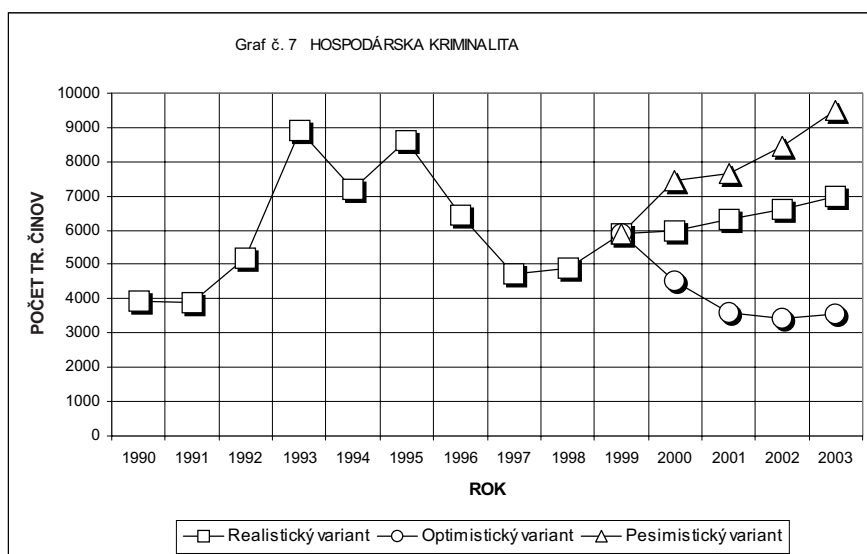
Zmeny štruktúry hospodárskej kriminality budú korešpondovať so zmenami štruktúry celospoločenskej (utváranie trhového hospodárstva, zmeny v pomere štátneho a súkromného majetku, utváranie sociálnych makroskupín podnikateľov, zamestnancov, ale aj nezamestnaných ako stálej kategórie občanov, vysoký vstup cudzieho kapitálu a cudzincov do hospodárstva Slovenskej republiky a pod.).

Vo výhlade do roku 2010 budú zmeny štruktúry hospodárskej kriminality ovplyvňovať aj faktory vedecko-technické. Ekonomicky lukratívne technológie budú produkovať ekologicky „problémové“ odpady a kriminálne postupy pri ich „likvidácii“ (Slovenská republika bude geograficky výhodná pre ich tranzit, ale aj ako cieľová krajina). Vo výhlade do roku 2010 dôjde k razantnejšiemu vstupu technického rozvoja do hospodárskej sféry (najmä do oblasti bankovníctva, dodávateľsko-odberateľských transakcií atď.), čo významne rozšíri budovanie informačných sietí a veľmi aktuálnou sa stane „počítačová kriminalita“ a kriminalita „kartová“ (neoprávnené obstaranie, výroba, pozmenenie platobných, resp. iných kariet). Jej súčasné formy budú nahradené novými formami. Kriminálne vstupy do počítačových sietí sa budú uskutočňovať s cieľom meniť finančné čiastky na účtoch, získavať štátne alebo hospodárske utajované skutočnosti, informácie o objavoch a vynálezoch, manipulovať s údajmi o množstve a cenách tovaru atď.

Ekonomická, sociálna a vedecko-technická situácia v Slovenskej republike bude hospodársku kriminalitu v najbližších piatich rokoch dynamizovať, pričom jej nárast sa vo výhlade do roku 2010 spomalí a na hraniciach uvažovaného obdobia sa uchová dosiahnutý a pomerne vysoký stav.

Geografická poloha Slovenskej republiky, atraktívne prírodné útvary, ako aj kultúrno-historické objekty koncentrované na pomerne malom teritóriu budú turisticky a rekreačne zaujímavé pre občanov z okolitých krajín a budú ako významný zdroj zakomponované do stratégie jej budúceho hospodárskeho rozvoja.⁵ Budú však vytvárať aj podmienky pre ich ekonomické kriminálne využívanie a zneužívanie.

Kvantitatívny vývoj hospodárskej kriminality bude ovplyvňovaný charakterom a intenzitou vyššie spomenutých faktorov relevantného okolia a s vysokou pravdepodobnosťou sa bude nachádzať v medziach variantov znázornených v grafe č. 7.

S vysokou pravdepodobnosťou dôjde k významným zmenám v spôsoboch páchania hospodárskej kriminality, najmä podvodov a finančných machinácií.

Pri páchaní „podvodov“ budú najpravdepodobnejšie tieto tendencie: viac budú páchané podvody s prípravou (s úzkym vzťahom k falšovaniu dokladov); páchatelia sa budú viac orientovať na získanie peňazí podvodmi tak na súkromných osobách (jednotlivcoch), ako aj voči štátnemu sektoru; dôjde k výraznej profesionalizácii technických prostriedkov na falšovanie, predovšetkým farebnej reprografickej a kopírovacej techniky; prevažujúci počet podvodov budú páchať páchatelia z radov inteligencie a nerecidivistov, takmer výhradne v strednom veku (30 – 50 rokov).

S ešte väčšou mierou pravdepodobnosti sa budú presadzovať nasledujúce tendencie: z hľadiska stôp z páchanej trestnej činnosti sa budú zisťovať

a zaistovať najmä listinné dôkazy a ďalšie vecné dôkazy; viac sa budú páchať podvody s vysokým stupňom utajovania (úzka súvislosť s prevahou páchatelov s vysokoškolským vzdelaním); organizovanými skupinami páchatelov (takmer výhradne mužmi); páchatelia podvodov budú utajovať svoju totožnosť (falšovanie dokladov totožnosti, registrácie podnikov, bankových účtov a pod.), čo bude súčasť ich prípravy k páchaniu podvodu.

Pri páchaní „finančných machinácií“ budú najpravdepodobnejšie tieto tendencie: finančné machinácie budú páchané predovšetkým v daňovej oblasti; výrazným prvkom páchania finančných machinácií bude ich príprava, najmä v prípadoch ich realizácie organizovanými skupinami, v ktorých budú prevládať páchatelia so špeciálnou recidívou (len finančné machinácie); páchatelia finančných machinácií budú najmä z radov podnikateľov, živnostníkov a zamestnancov podnikov pôsobiacich vo finančnej sfére; finančné machinácie budú páchať takmer výhradne páchatelia stredného veku (od 30 do 50 rokov) s výraznou prevahou mužov; finančné machinácie budú páchané s vysokým stupňom utajenia, špeciálne v prípadoch organizovanej skupiny v spojení s cudzinou; z hľadiska stôp tejto trestnej činnosti budú zisťované a zaistované predovšetkým listinné dôkazy (účtové doklady, výpisy z účtov a pod.); čoraz častejšie sa bude vyskytovať aj medzinárodný prvok; v súvislosti s ukončovaním procesu privatizácie budú narastať tzv. „podvodné úpadky“ („tunelovanie“). Prípady „tunelovania“ budú následkom stále pretrvávajúceho neštandardného ekonomického prostredia v Slovenskej republike, pričom bude naďalej dochádzať k zvyhodňovaniu, resp. poškodzovaniu veriteľov; dôjde k výraznému nárastu trestnej činnosti legalizácie príjmov z trestnej činnosti (podľa §252 Trestného zákona), čomu nasvedčuje prudký nárast hlásení bánk o podozrivých bankových operáciách vzhľadom na novelizáciu Trestného zákona v roku 1999; narastať bude trestná činnosť v oblasti obchodovania s cennými papiermi na kapitálovom trhu, predovšetkým formou zmenkových podvodov, keď páchatelia budú zneužívať malé skúsenosti pracovníkov bánk a obchodníkov s uplatňovaním práve takéhoto druhu platobného nástroja; v súvislosti s nedostatkom finančných zdrojov v ekonomike a s predpokladanou stabilizáciou, respektíve znižovaním úrokových mier pre úspory občanov treba očakávať nárast počtu služieb poskytovaných zo strany spoločností vykonávajúcich tzv. „nebankové finančné činnosti“.

Drogová kriminalita

Drogovou kriminalitou rozumieme najmä súbor trestných činov páchaných v súvislosti s nedovolenou výrobou, nedovoleným obchodovaním, tran-

zitom, dovozom, vývozom a nedovoleným držaním drog.⁶ Nezahŕňame do nej kriminalitu páchanú pod vplyvom drog, ani kriminalitu spojenú so získavaním prostriedkov na ich obstarávanie (krádeže, lúpeže, podvody atď.).

Drogy chápeme nie vo farmaceutickom, ale opäť v hovorovom význame. Tento pojem teda nevzťahujeme na kofeín, nikotín, alkohol a ďalšie síce návykové, ale legalizované preparáty distribuované v obchodnej sieti (najmä niektoré lieky), ktoré nie sú považované za drogy ani samotnými páchaťmi drogovej kriminality.

Medzi faktormi, ktoré budú ovplyvňovať drogovú scénu Slovenskej republiky, budú v najbližších piatich rokoch prevládať akceleračné faktory. Bude to najmä výhodná geografická poloha Slovenskej republiky s nadštandardne vysokou priepustnosťou jej hranice s Českou republikou, čo sa bude využívať na tranzit drog adresovaných do krajín západnej Európy. Slovenská republika bude naďalej súčasťou tzv. balkánskej cesty, ale aj cesty zo stredovýchodných ázijských republík zneužívaných na pašovanie najmä heroínu, ale aj iných drogových preparátov.

Vo vzdialenejších piatich rokoch budú aktuálne aj ďalšie trasy. Poloha Slovenskej republiky bude zohrávať nie nevýznamnú úlohu v tranzite drog (najmä kokaínu) z Južnej Ameriky cez Afriku smerom do severských štátov, cez Rusko do západnej Európy. Slovensko zrejme neobídu ani cesty z Afganistanu a niektoré ďalšie.

Medzinárodné drogové gangy budú využívať nielen geografickú polohu Slovenskej republiky, ale aj jej situáciu ekonomickú, sociálnu a legislatívnu. V prvých piatich rokoch ešte stále citelná nezamestnanosť, inflácia a pokles životného štandardu občanov v „rizikovom“ veku (20 – 30 rokov) bude v značnej miere drogovú kriminalitu akcelerovať.

Narastanie drogovej kriminality budú v najbližších rokoch podporovať aj spoločensko-ekonomické pomery. Bude to predovšetkým završovanie transformačných procesov, „doladovanie“ tržných mechanizmov, dokončovanie privatizácie v podmienkach právnej nedokonalosti, čo bude zneužívané na tzv. pranie špinavých peňazí pochádzajúcich práve z drogovej kriminality.

K rozširovaniu drogovej kriminality budú prispievať aj pomerne „miernejšie“ tresty (v porovnaní s krajinami západnej Európy), relatívne malá účinnosť kontrol na štátnej hranici, keď počet zistených nedovolených prevozov drogových zásielok bude (napriek podstatnému zvýšeniu zadržaných) tvoriť s najväčšou pravdepodobnosťou len malý zlomok zo skutočných prevozov, a niektoré ďalšie faktory, ktoré pridanú najmä vo výhlade do roku 2010.

Akceleračne budú pôsobiť aj hromadné oznamovacie prostriedky, ak budú, ako doteraz, odhalenú drogovú kriminalitu interpretovať ako finančnú stratu

pre páchatelov, a nie v kategóriách ľudského nešťastia, ktorému sa ich odhalením predchádza. Vyčísľovanie možného zisku (a niekedy aj s nadhodnotením) mnohonásobne prevyšujúceho zárobok veľkej väčšiny mladých ľudí ich bude skôr stimulovať, a nie odrádzať od páchania drogovej kriminality.

K výraznejšiemu ovplyvňovaniu drogovej scény Slovenskej republiky retardačnými faktormi bude dochádzať až vo výhlade do roku 2010, pravdepodobne po jej dramatickejšom náraste a vyprchaní ilúzií o jej okrajovom mieste v štruktúre celkovej kriminality.

Do štruktúry drogovej kriminality budú v uvažovanom období vchádzať jej nasledujúce komponenty: nedovolená výroba drog, nedovolené obchodovanie s drogami, nedovolený tranzit drog, nedovolený dovoz alebo vývoz drog, nedovolené držanie drog, nedovolená výroba a preprava prekurzorov.

Najvýraznejšie bude v štruktúre drogovej kriminality zastúpené nedovolené obchodovanie s drogami a nedovolený tranzit drog cez územie Slovenskej republiky ako súčasť jednej z vyššie spomenutých ciest. Ak bude aj naďalej výraznejšie narastať počet „závislých“ konzumentov drog, potom bude v jej štruktúre narastať podiel nedovoleného dovozu a nedovoleného držania drog. Takáto situácia sa začína v tendencii už prejavovať a je veľmi pravdepodobné, že jej kulminálny bod nebude dosiahnutý do roku 2003. Je taktiež veľmi pravdepodobné, že po celé uvažované obdobie ani nedovolená výroba, ani nedovolený vývoz drog nebudú v štruktúre drogovej kriminality zaujímať významnejšie miesto.

Kriminalita elít

Rozsahom síce zanedbateľnú (*blboko pod 1 %*), avšak svojím miestom na kriminálnej scéne Slovenskej republiky v mnohých ohľadoch najzávažnejšiu bude predstavovať kriminalita páchaná v inštitúciách štátnej moci (v armáde, polícii, justícii), ako aj kriminalita politických elít, ústavných činiteľov a iných vplyvných osôb. Najzávažnejšími však spravidla nebudú primárne dôsledky ich trestnej činnosti, bezprostredne spôsobené škody, ale skôr dôsledky sekundárne, podlamujúce dôveru občanov v subjekty, ktoré oprávnené pokladajú za garantov vonkajšej a vnútornej národnej bezpečnosti, za garantov ich osobnej bezpečnosti, ochrancov ich životov, zdravia, slobôd, práv, majetku a verejného poriadku.

Napriek ich zriedkavosti budú z politických alebo komerčných dôvodov medializované, následne väčšinou občanov generalizované a prezentované ako typické. Len mierne zvýšenie stavu tohto druhu kriminality by sa prejavilo až neprimerane prudkou negatívnou reakciou pomerne veľkého množstva občanov a časti politických (pravdepodobne opozičných) síl, čo by mohlo

viest k rozkolísaniu verejného poriadku, eventuálne i priamym kriminálnym aktivitám jednotlivcov a nevelkých sociálnych skupín, ktoré nebudú spokojné s politickými, sociálnymi a inými pomermi.

Rovnako nepravdepodobná je rozsiahlejšia registrovaná kriminalita politických a vládnuvich elít. Jej prípadný skutočný nárast by bol nenápadný s bezprecedentne vysokou latentnosťou. Skúsenosti z politiky, kultúrne a legislatívne blízkyh krajín nasvedčujú, že absentujúca vôľa vydať spravodlivosti politických a vládnych prominentov býva demonštrovaná (*pre verejnosť*) vydaním najskorumpovanejších jednotlivcov s cieľom odvrátiť pozornosť od kriminality politických a vládnuvich skupín a navodiť zdanie dôsledného a rozhodného presadzovania zákonov. Ak je verejnosť dočasne uspokojená, ďalšie sankcionovanie páchatelov kriminality sa preruší.

Pre politickú kriminalitu totalitného typu, zameranú proti prípadným politickým odporcom, nejestvujú ani u nás, ani v susedných krajinách žiadne reálne predpoklady jej nastúpenia a možno ju aj do budúcnosti považovať za celkom vylúčenú.

V prípade dramatickej zmeny politického spektra a prevzatia moci (*dnes nejestvujúcimi*) politickými a mocenskými silami by však mohla byť politická kriminalita suplovaná tzv. klasickou kriminalitou. Súdne procesy s predchádzajúcimi vládnuvimi elitami by boli širokej verejnosti prezentované ako zákonné sankcionovanie zneužívania moci, právomoci verejného činiteľa, korupcie, ako trestné činy ekonomické, majetkové, poprípade ďalšie. Aj tento variant je krajne nepravdepodobný.

Variant, ktorý by sa mohol presadzovať aj pri reálnom politickom spektre a ktorý sa viac či menej presadzuje už teraz (*zatiaľ viac v niektorých blízkyh krajinách*), je opakom predchádzajúcich. Politickej kriminality sa nedopúšťajú politickí lídri a vládnuce elity, ale práve naopak, kriminálne útoky smerujú proti nim. Oni samotní nebudú pôvodcami, ale obeťami politickej kriminality. Za predpokladu, že politické a vládnuce elity vystúpia rozhodne a dôsledne proti rozmáhajúcej sa korupcii, organizovanej trestnej činnosti prepojenej na zahraničie, proti tzv. praniu špinavých peňazí, pochybným finančným transakciám a inej závažnej kriminalite, bude pravdepodobne dochádzať k zastrešovacím až likvidačným teroristickým útokom, vydieraniu, únosom, a nakoniec aj vraždám na objednávku.

Organizovaná trestná činnosť

Prognózovanie stavu, úrovne, štruktúry a dynamiky organizovanej trestnej činnosti je nanajvýš problematické prinajmenšom z nasledujúcich dôvo-

dov: absentuje legálne vymedzenie pojmu organizovaná trestná činnosť; pahuje značná nejednotnosť na samotné chápanie organizovanej trestnej činnosti, čo implikuje skresľovanie jej evidencie a štatistiky; súčasný systém hodnotenia efektívnosti práce policajtov navodzuje pokušenie „drobiť“ odhalený a najmä postupne objasňovaný organizovaný trestný čin na viac objasnených individuálnych trestných činov (v lepšom prípade skupinových); jej vysoká latentnosť v sebe skrýva len tušené nebezpečie, že sporadicky odhaľované prípady predstavujú príslovečný vrchol ľadovca, ktorý sa môže prekvapivo vynoriť v neočakávaných rozmeroch; neuspokojivé až absentujúce sú spôsoby korektného skúmania jej etiológie, fenomenológie, a tým aj predikcie.

Napriek tomu je analyzovanie možného budúceho vývoja organizovanej trestnej činnosti v Slovenskej republike nielen možné, ale dokonca je nezvyčajne potrebné, aj keď sa bude nachádzať až na samotnej hranici prognózovania v pravom slova zmysle a predvídania v jeho širšom význame.⁷

Organizovaná trestná činnosť v Slovenskej republike vo vyššie uvedenom význame, teda ako nanajvyš závažný celospoločenský problém, je už reálnou skutočnosťou. Graduujúce presakovanie jej komponentov do celkovej kriminálnej scény bude skryté, jej páchatelmi bude prekryvané dômyselnými legendami o všeobecnom a spoločenskom prospechu ich aktivít s cieľom čo najviac oddialiť účinné protiopatrenia. Častý bude aj páchatelmi prezentovaný mýtus o našich výnimočných podmienkach, v ktorých sa organizovaná trestná činnosť nemôže ani etablovať a ani rozvíjať.

K faktorom, ktoré budú organizovanú trestnú činnosť v Slovenskej republike podporovať, budú predovšetkým patriť: vznik a pomerne dlhodobšie pretrvávanie (aj v budúcnosti) politických, ekonomických, sociálnych a legislatívnych podmienok pre jeho implantáciu z krajín, v ktorých je už plne rozvinutý (liberalizácia režimu na štátnej hranici, intolerancia medzi početnými politickými stranami, zneužívanie procesu transformácie ekonomiky, pokles životného štandardu väčšiny občanov, neuspokojivá legislatíva atď.); obťažnosť jej dokazovania (už pre vágnosť, neurčitosť jej vymedzenia, jej vysokú konšpiratívnosť, jej prerastanie aj do súdnictva, polície atď.); skorumpovateľnosť a následná vydierateľnosť mocenských špičiek (politických lídrov, čelných predstaviteľov zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci); takmer bezbariérová legalizácia finančných ziskov z organizovanej trestnej činnosti (najmä zneužívanie privatizácie, vstupu zahraničného kapitálu do národnej ekonomiky); dopyt po komoditách s obmedzenou alebo priamo nedovolenou distribúciou (obchodovanie so zbraňami, jadrovým materiálom, drogami); narastajúce problémy industrializovaných krajín s len ťažko

likvidovateľným odpadom (najmä jedy, rádioaktívny odpad); nedostatočná pripravenosť Policajného zboru na boj s organizovaným zločinom (jeho technická nevybavenosť, odborná pripravenosť, personálna obsadenosť, spolupráca policajných zložiek, doterajšia medzinárodná spolupráca atď.); podceňovanie nebezpečia organizovaného zločinu z neprofesionálnej naivity alebo, naopak, jeho účelové ignorovanie až odmietanie.

Retardačné faktory začnú významnejšie pôsobiť až vo výhlade do roku 2010 a bude k nim patriť predovšetkým: stabilizácia transformovanej a prosperujúcej ekonomiky; utvorenie stabilnej, početnej a relatívne bohatej strednej vrstvy ako základu sociálnej štruktúry spoločnosti Slovenskej republiky; dôvera občanov v reálny sociálny program s európskym štandardom životnej úrovne; dobudovanie účinnej daňovej kontroly; funkčná spolupráca policajných zborov zainteresovaných krajín; zdokonalenie legislatívnych noriem, nedovoľujúcich ich beztrestné porušovanie; urýchlenie a zefektívnenie konania pred súdom; zavŕšenie privatizačného procesu; modernizácia technickej vybavenosti štátnej hranice; novelizácia Trestného zákona a zákona o organizovanom zločine; dobudovanie realistického a efektívneho systému prevencie; systematické zvyšovanie právneho vedomia občanov a ich kladného vzťahu k zákonu a iným právnym predpisom, k dodržiavaniu poriadku a disciplíny a k rešpektovaniu základných ľudských práv a slobôd prostredníctvom pôsobenia základných, učňovských, stredných a vysokých škôl, ako aj využívaním hromadných oznamovacích prostriedkov (tlač, rozhlas, televízia) a osvetovo-kultúrnych organizácií; zvýšenie odhalovacej schopnosti, rýchlosti a účinnosti zásahov PZ, a tým aj dôvery občanov k polícii; eliminovanie pocitu anonymity (pocitu sebaistoty páchatelov, že nebudú odhalení, zistení a za nimi páchanú trestnú činnosť postihnutí) kriminálne rizikových osôb (recidivistov) účinnými opatreniami vo vzťahu k nim na podklade zákona (napr. zákona o ochrannom dohľade).

Etablovanie organizovanej trestnej činnosti ako hromadného spoločenského javu bude eskalačným procesom charakterizovaným jej postupným dopĺňovaním o ďalšie už existujúce (eventuálne iné, novovzniknuté) atributívne znaky.

Organizovaná trestná činnosť sa s veľkou pravdepodobnosťou bude fixovať do kriminálnej scény Slovenskej republiky⁸ podľa nasledujúceho scenára:

V rokoch 2000–2002 bude pokračovať integrácia (alebo fúzia) už existujúcich pomerne malých, ale „úspešných“ zločineckých skupín do malého počtu veľkých zločineckých organizácií.

V tejto etape sa bude posilňovať ich organizačná štruktúra, bude sa profilovať predmet ich hlavného záujmu a záujmov vedľajších (náhradných),

ohraničovať teritórium ich zvrchovaného pôsobenia, budú agresívne prenikať do legálneho podnikania a pokúšať sa korumpovať vplyvné politické, vládne a ďalšie osobnosti verejného života. Toto etablovanie zločineckých organizácií môže byť sprevádzané nárastom závažných násilných trestných činov, ako aj politických a hospodárskych škandálov na regionálnej, ale aj nadregionálnej úrovni.

Do roku 2003–2005 dôjde k rozdeleniu teritória a k ustáleniu sfér záujmu veľkých zločineckých organizácií, ktoré budú plne kontrolovať.

V tejto etape pravdepodobne dôjde k vzájomnému potvrdeniu a dlhodobejšiemu rešpektovaniu nadobudnutých sfér vplyvu najsilnejšími skupinami. To však nebude vylučovať snahy skupín o zmeny status quo s cieľom posilniť svoju pozíciu, a teda aj konflikty, riešené zločinnými prostriedkami.

Vo výblade do roku 2010 sa dokončí nadnárodná integrácia kriminálnych organizácií na teritóriu Slovenskej republiky s organizáciami v blízkom a neskôr aj vzdialenejšom okolí a výrazne sa posilní sofistikácia ich aktivít.

V tejto etape bude úsilie zločineckých skupín zamerané na internacionalizáciu ich vplyvu. Túto zmenu môže sprevádzať zmena orientácie na tovar, predmety a služby, po ktorých bude dopyt aj v iných krajinách. Z hľadiska vecného sa môže dotýkať trestnej činnosti, ktorá v súčasnosti patrí (napriek svojej neobyčajnej závažnosti) pre svoj ojedinelý výskyt k okrajovým (obchodovanie so ženami, deťmi, ľudskými orgánmi, zbraňami, výbušnami, únosy, terorizmus voči väčším skupinám ľudí atď.).

Kultúrne tradície, typ všeobecne uznávanej morálky, úcta k ľudskému životu a celková mentalita slovenského obyvateľstva budú prinajmenšom v uvažovanom časovom horizonte významným faktorom, brániacim vzniku zločineckých organizácií klasického mafiánskeho typu. Domáce zločinecké organizácie, ktorých členovia sa budú regrutovať zo slovenskej populácie, teda nebudú mať nevyhnutne všetky znaky, ktorými sa vyznačujú porovnateľné organizácie na svete.

Pre najbližšie obdobie možno očakávať nasledujúce formy prenikania organizovanej trestnej činnosti do verejného života Slovenskej republiky: podplácanie a korumpovanie vplyvných osobností, pokusy o legislatívne presadzovanie svojich záujmov, aktivity proti zákonnému priebehu trestného konania členov zločineckých organizácií, organizovanie útekov odhalených páchatelov týchto organizácií, zastrašovanie policajtov, sudcov a ďalších osôb činných v trestnom konaní, ktoré budú riešiť kauzy spojené s organizovanou trestnou činnosťou, fyzické (nesmrtiace) násilie proti osobám činným v trestnom konaní, „tichá likvidácia“ nepohodlných osôb, vraždy na objednávku ako demonštrácia odhodlania na čokoľvek.

Charakteristickým znakom organizovanej trestnej činnosti v najbližšom období bude jej orientácia na momentálne najvýnosnejšie komodity, na ktoré sa promptne preorientuje a zotrvá pri nich len potiaľ, pokiaľ je o ne zvýšený dopyt, nepokrytý oficiálnou a legálnou ponukou. Pôjde predovšetkým o nedostatkový tovar, ale budú to aj technológie, eventuálne i špeciálne a spravidla spoločensky neaprobované služby. V uvažovanom časovom horizonte možno s najväčšou pravdepodobnosťou očakávať, že pôjde o nasledujúce trestné činy: pašovanie a predaj drog, „pranie špinavých peňazí“, vydieranie, vyberanie poplatkov za ochranu majetku, vymáhanie dlhov, prostitúcia, pornografia, krádeže motorových vozidiel spojené s ich medzinárodným predajom, krádeže a vývoz umeleckých a iných cenných zberateľských predmetov do cudziny, obchod so zbraňami a strategickými surovinami, ekologická kriminalita, falšovanie peňazí a cenných papierov, podvody v oblasti bankovníctva, ilegálna preprava cudzincov, krádeže vlámaním do bytov, počítačová kriminalita, trestná činnosť spojená s privatizáciou a iná hospodárska kriminalita.

Veková štruktúra páchatelov organizovanej trestnej činnosti bude korešpondovať s jej závažnosťou, rozsahom jej pôsobnosti (teritoriálnou i predmetnou) a postavením páchatelov v jej štruktúre. Všeobecne bude platiť, že najexponovanejšie miesta v hierarchicky usporiadaných skupinách budú zastávať páchatelia, ktorí dosiahli vrchol fyzických a intelektuálnych síl, získali spoločenské postavenie, ako aj životné skúsenosti. Pôjde teda prevažne o páchatelov stredného veku (30 – 40 rokov).

Ostatné miesta v hierarchii organizovaného zločinu budú zastávať páchatelia analogicky ako v tradičnej kriminalite, s prihliadnutím k jej druhu.

Miesto páchatelov v štruktúre zločineckých organizácií bude diferencované nielen podľa ich veku, ale aj podľa ich vzdelania. Vo všeobecnosti, najmä však keď dôjde k vyššiemu typu organizácie zločineckých skupín, budú páchatelia s vyšším (spravidla vysokoškolským) vzdelaním pôsobiť v riadiacich funkciách a relatívne oddelene od bezprostredne páchanej trestnej činnosti. Takéto postavenie im bude poskytovať jednak vyššiu vlastnú beztrestnosť, bezpečnosť, ako aj rozhodujúci vplyv na rozdeľovanie a použitie prostriedkov z kriminálnej činnosti.

Páchatelia s relatívne najnižším vzdelaním budú zneužívaní na vykonávanie najrizikovejších, najnebezpečnejších a „najšpinavších“ trestných činov. Úroveň vzdelania páchatelov však nestotožňujeme s ich intelektuálnou úrovňou, ani s ich inými osobnostnými vlastnosťami. Len vo výnimočných prípadoch, obrazne povedané „ad hoc“, budú v organizovanom zločine angažovaní občania s podpriemerným intelektom alebo hrubými osobnostnými

defektmi. Nielen že nebudú vchádzať do „stálej“ štruktúry skupín organizovaného zločinu, ale o aktivitách v ich prospech ani nebudú vedieť.

Pre niektoré druhy trestných činov bude vysoká úroveň vzdelania ich páchatelov priamo typická a v niektorých druhoch bude takmer úplne absentovať. Najuniverzálnejšie zastúpenie budú mať páchatelia so stredoškolským vzdelaním, najšpecifickejšie páchatelia s vysokoškolským vzdelaním a občania s najnižším vzdelaním. Páchatelia so základným vzdelaním, patriaci do stálej štruktúry organizácie, však budú mať pomerne vysoký intelligenčný kvocient (IQ). Pôjde teda o osoby s predpokladmi pomerne rýchlo a kvalitne si osvojiť aj náročné činnosti, ktoré im zo zaradenia v štruktúre organizovanej trestnej činnosti vyplynú. Budú to ľudia, ktorým sa nedostalo vyššieho vzdelania nie z dôvodov ich spôsobilosti, ale skôr sociálnych a rodinných (rozvrátené rodiny, rodiny zatažené trestnosťou alebo alkoholom, zlá finančná situácia atď.).

Latentnosť organizovanej trestnej činnosti bude zo všeobecne známych dôvodov jedna z najvyšších. V uvažovanom období sa bude pohybovať v rozpätí 70 – 80 % s neklesajúcou alebo len veľmi mierne sa znižujúcou tendenciou. Jej vysoká latentnosť bude pôsobiť ako významný akceleračný kriminogénny faktor.

Celkom na záver vyslovujeme presvedčenie, že prognóza vývoja kriminálnej scény Slovenskej republiky sa nevyplní, že aktivity subjektov zodpovedných za kontrolu kriminality, ako aj žiaduce postoje najširšej verejnosti prinesú požadované výsledky.

Poznámky:

1. Pojmom „kontrola kriminality“ rozumieme *vyvážené represívne a preventívne rozhodnutia a opatrenia, prijímané s cieľom kriminálnemu správaniu predísť, zastaviť ho, alebo aspoň oslabiť jeho následky. Nabrádza niekdajší pojem „boj s kriminalitou“.*
2. Pozri: Chalka, R. – Benkovičová, L.: *Výsledky výskumu. Názory verejnosti na spoluprácu občanov s Policajným zborom SR, na jeho preventívnu činnosť a vybrané problémy kriminality. Verejná správa č. 20/93, s. 7-11; Analýza faktorov ovplyvňujúcich dôveryhodnosť Policajného zboru u občanov SR. Záverečná výskumná správa. Bratislava A PZ, 2000.*
3. *Násilie „funkcionálne“ a „finalitné“ sa môže prekryvať a hranica ich rozlíšenia je neostrá. Ak kriminálne násilie prekračuje hranice svojej inštrumentálnosti a stáva sa samouúčelné, mení sa v násilie, ktoré označujeme ako finalitné. Jeho príčiny už majú takmer výlučne osobnostnú povahu, a nenachádzajú svoje racionálne vysvetlenie v relevantnom okolí, v spoločenskej skutočnosti.*
4. *Bežne zaužívaný pojem „tradičná“ kriminalita nie je terminus technicus ani trestno-právnej vedy, ani kriminológie. Je prevzatý z hovorového jazyka a predstavuje brodadnú trestnú činnosť, páchanú u nás v posledných desaťročiach.*

5. *Pozri Vízia rozvoja Slovenskej republiky do roku 2020 (základné tézy). Ústav pre stratégiu rozvoja spoločnosti, vedy a techniky. Bratislava 1997, s. 1-2 (interný materiál).*
6. *Ide najmä o § 187, 188 a 188a Trestného zákona novelizovaného 18. 8. 1994.*
7. *Predvídanie chápeme ako širší pojem než prognózovanie. Aj keď je vedeckým poznávaním budúcnosti, nepožaduje sa od neho parametrická, časová, vzťahová a iná exaktnosť, ani metodologická precíznosť. Medzi prípustné formy predvídania patrí intuícia, kvalifikovaný odhad a pod.*
8. *Organizovaná trestná činnosť v Slovenskej republike však nebude kriminalitou „mafianskeho“ typu. Nápadne nižší bude stupeň jej konšpiratívnej, súdržnej, krutosti sankcií, relatívnej stálosti, disponibility finančnými prostriedkami atd.*

Summary:

Květoň Holcr – Robert Chalka: *Prognosis of the Crime Scene Development in the Slovak Republic*

Along with the other central European countries, the Slovak Republic has seen an explosive increase in the crime rates after 1989 (in 1993 more than threefold in comparison with 1989) and also dramatic crime structure deterioration. Crime control has become one of important priorities of both formal and informal institutions and organizations and has compelled re-assessment of its strategy and related (especially preventive) programmes.

Overall approach to prevention, harmonically balanced with repression, is considered to be the crucial aspect of effective crime control, while preventive decisions and measures are based on crime development prognoses that have been regularly updated in 3-year cycles since 1994.

There have been elaborated prognoses of the most frequent or most socially dangerous criminal offences, their offenders and victims, as well as sets of relevant preventive (or repressive) recommendations for the subjects responsible for crime control.

Prognoses crime categories:

- a) property crime
- b) violent crime
- c) economic crime
- d) special crime (V.I.P. crime)
- e) organized crime.

Prognosed development of the Slovak Republic crime scene is unsatisfactory. Total crime dynamics will oscillate around 90 up to 95 thousand criminal offences per year (crime index 1800 – 2000 criminal offences per 100 thousand people).

Crime structure deterioration will also continue. The most frequent type of crime will be property crime (65 – 70 % of total crime), violent crime rate

will slightly increase (appr. 15 % of total crime) but it will be characteristic with increased brutality, cynism and its instrumental function will also incline (in connection with property and drug crime). Economic crime will be less frequent (6 – 8 %). However, it will have the biggest part in the overall damages (60 – 70 % of all damages caused by crime). Drug crime will be closely connected with violent and property crime (getting money for drugs), as well as economic crime (so called money laundering). Its rates will increase in the near future. Special crime (particularly political V.I.P.'s crime) will be unprecedentedly latent and its most frequent form will be criminalization of political opponents. Within the considered time horizon interventions of organized crime into all other crime categories, especially drug crime will be reinforced.